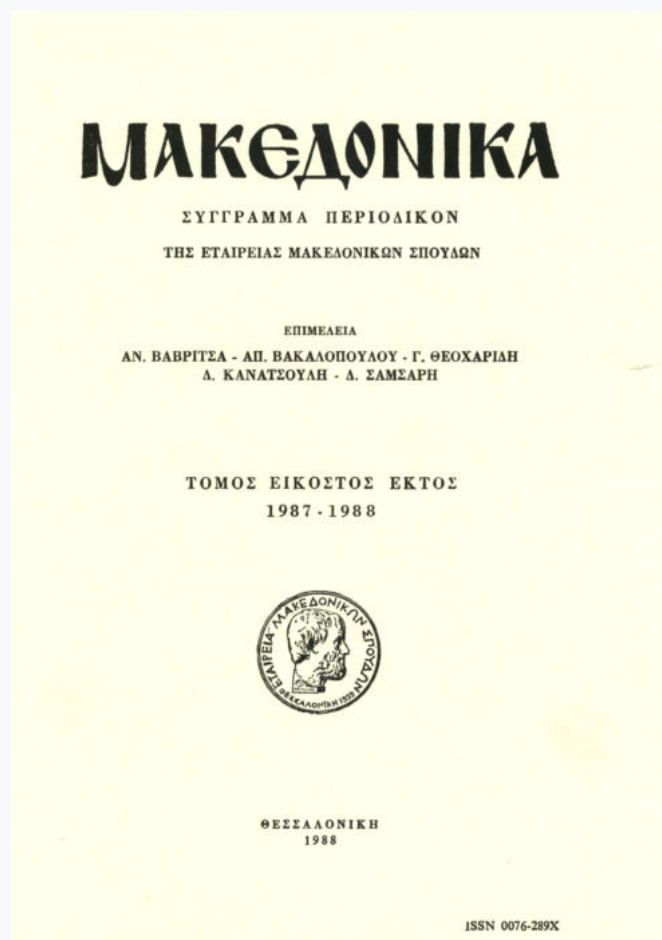

Μακεδονικά

Τόμ. 26 (1987)

Αφιερώνεται εις την μνήμην Χρίστου Ευαγγ. Λαμπρινού, Αθανασίου Ιω. Κωνσταντινίδου

Γεώργιος Κ. Παπάζογλου, Μεταφρασμένα
τουρκικά έγγραφα του μετοχίου «Ορφάνη» της
Μονής Διονυσίου Αγίου Όρους (1535-1733)

Χ. Μπακιρτζής

doi: [10.12681/makedonika.1090](https://doi.org/10.12681/makedonika.1090)

Copyright © 2015, Χ. Μπακιρτζής

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Μπακιρτζής Χ. (1987). Γεώργιος Κ. Παπάζογλου, Μεταφρασμένα τουρκικά έγγραφα του μετοχίου «Ορφάνη» της Μονής Διονυσίου Αγίου Όρους (1535-1733). *Μακεδονικά*, 26, 387-388. <https://doi.org/10.12681/makedonika.1090>

Καταστροφή τών Τειχών.

Βιβλιογραφία.

Κατάλογος σχεδίων και εικόνων.

Γ. Ι. ΘΕΟΧΑΡΙΔΗΣ

Γεώργιος Κ. Παπάζογλου, Μεταφρασμένα τουρκικά Έγγραφα του μετοχίου «Όρφάνη» τής μονής Διονυσίου Ἀγίου Ὁρους (1535-1733), Ἀρχεῖον Καβάλας, ἀρ. 1, Δημοσιεύματα Λαογραφικοῦ Μουσείου-Μουσείου ἔργων Πολυγνώτου Βαγῆ, Καβάλα 1987, σελ. 110, πίν. XII.

Στά ἐγκαταλειμμένα στό Πράβι (Ἐλευθερούπολη) Ν. Καβάλας κατάλοιπα τοῦ μητροπολίτη Ἐλευθερουπόλεως Σωφρονίου Σταμούλη (1885-1960) ἀνακάλυψε ὁ σ. χφ.-τετράδιο μέ 13 μεταφρασμένα στήν ἑλληνική τουρκικά ἔγγραφα, πού χρονολογούνται ἀπό τὸ 1535 ἕως τὸ 1733 καὶ ἀφοροῦν τίς ἰδιοκτησιακές σχέσεις τής μονής Διονυσίου Ἀγίου Ὁρους μέ τὸ μετόχι «Όρφάνη» Παγγαίου, «ἀνατολικῶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ Στρυμῶνος περί τὰ ὀκτὼ χιλιόμετρα» (σ. 93). Δώδεκα ἀπὸ τὰ δεκατρία πρωτότυπα τουρκικά ἔγγραφα ἐνετόπισε ὁ σ. στό ἀρχεῖο τής μονής Διονυσίου. Τὰ ἔγγραφα εἶχαν μεταφραστεῖ ἀπὸ τὸν Δημήτριον Σάββα Σερραῖον καὶ ἐγράψαν σὸ τετράδιο τὸν Ἀπρίλιο 1913 ἀπὸ τὸν Κωνσταντινοπολίτη Διονυσιάτη μοναχὸ Δομέτιον, ὅπως ἀπέδειξε ὁ σ. «Ὁ μοναχὸς αὐτός, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ ἀρχείου τής μονής, προχώρησε κατὰ τὰ τέλη τοῦ περασμένου καὶ τίς ἀρχές τοῦ παρόντος αἰῶνα σὲ μιά κατάταξη καὶ τακτοποίηση—πολλές φορές καὶ ἀποκατάσταση τῶν φθαρμένων ἀπὸ τὸ χρόνο—ἐγγράφων τής μονής. Τότε, ὅπως φαίνεται, πρόσθεσε σὲ πολλά ὀθωμανικά ἀλλὰ καὶ ἑλληνικά ἔγγραφα τής μονής (σὸ verso), ἐκτός ἀπὸ τὴν ἀρίθμηση, καὶ κάποιες σημειώσεις» (σ. 27). Τὰ μεταφρασμένα στήν ἑλληνική ἔγγραφα χρησιμοποιοῦθηκαν στίς μετὰ τὸ 1913 προσφυγές τής μονής γιὰ τὴ διεκδίκηση τοῦ μετοχίου καὶ γιὰ τὴ διασφάλιση τής περιουσίας τῆς ἀπὸ τοῦς καταπατητές. Τὸ χφ.-τετράδιο δόθηκε στὸν Σωφρόνιο Ἐλευθερουπόλεως ἀπὸ τὸν Γαβριὴλ Διονυσιάτη στίς 19 Μαρτίου 1930. Τὸ Ὁρφάνι ὑπαγόταν στὴ δικαιοδοσία τής μητρόπολης Ἐλευθερουπόλεως.

Αὐτές καὶ ἄλλες συναφεῖς πληροφορίες παρουσιασμένες μέ λεπτομέρεια καὶ μεθοδικότητα περιλαμβάνονται στὰ πέντε κεφάλαια τῆς εἰσαγωγῆς: 1. Τὸ τετράδιο τῶν μεταφρασμένων ἐγγράφων. 2. Ὁ φάκελος τῶν τουρκικῶν ἐγγράφων τής μονής Διονυσίου. 3. Ὁ γραφεὺς τοῦ τετραδίου τῶν μεταφρασμένων ἐγγράφων. 4. Τὸ μετόχι τοῦ Ὁρσανίου καὶ οἱ ἀγῶνες γιὰ τὴ διάσωσή του. 5. Ὁ κάτοχος τοῦ τετραδίου τῶν μεταφρασμένων ἐγγράφων. Εἰδικὰ σὸ 4ο κεφάλαιο σκιαγραφεῖται ἡ ἱστορία τοῦ μετοχίου ἀπὸ τὸν 16ο αἰ. ἕως τὴν ἐρήμωσή του στὴ δεκαετία τοῦ 1930 καὶ οἱ προσπάθειες τής μονῆς Διονυσίου νὰ διασφαλίσῃ τὴν κυριότητα τῆς ἰδιοκτησίας.

Ἀκολουθεῖ ἡ δημοσίευση τῶν δεκατριῶν ἐγγράφων μέ ἐκτενὴ καὶ ἐπιμελημένο σχολιασμό σὲ θέματα τοπογραφικά περιοχῆς Παγγαίου, Χαλκιδικῆς καὶ Λήμνου, ὅπου ἡ μονὴ Διονυσίου εἶχε μετόχια, θέματα φορολογικά τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας, ἡμερολογιακά Ἐγίρας καὶ ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ. Παρατίθενται ἐπίσης σχόλια ποιογραφικά καὶ σχόλια σὲ ἀξιώματα τῆς τουρκικῆς ἱεραρχίας. Γίνονται ἐπίσης συσχετισμοὶ μέ ἄλλες μεταφράσεις τῶν ἰδίων τουρκικῶν ἐγγράφων, τίς ὁποῖες βρῆκε ὁ σ. στό ἀρχεῖο τής μονῆς Διονυσίου, ὅπως ἐπίσης συσχετισμοὶ μέ πληροφορίες ἀπὸ ἄλ-

λα δημοσιευμένα ή ἀδημοσίευτα ἔγγραφα. Τὸ σύνολο τοῦ σχολιασμοῦ δίνει λεπτομερὴ εἰκόνα τοῦ μετοχίου Ὁρφανίου ἀπὸ τὸν 16ο αἰ. ἕως σήμερα. Ἐχὼ τὴ γνώμη ὅτι τὰ τοπογραφικὰ σχόλια, κυρίως ὅσα ἀφοροῦν τὸ μετόχι Ὁρφανίου, θὰ ἦταν παρουσιασμένα μὲ ἐποπτικότερο τρόπο, ἐὰν συνοδεύονταν ἀπὸ χάρτη καὶ τοπογραφικὸ διάγραμμα.

Ἡ ἐργασία κλείνει μὲ χρήσιμο «Εὐρετήριο προσώπων, τόπων καὶ πραγμάτων» καὶ εἰκονογραφεῖται μὲ φωτογραφίες τῶν δώδεκα πρωτότυπων τουρκικῶν ἐγγράφων. Θὰ περίμενε κανεὶς καὶ 1-2 φωτογραφίες τοῦ χφ. - τετραδίου, καὶ ὡς μαρτυρία καὶ ὡς δεῖγμα τῆς καλλιγραφικῆς γραφῆς τοῦ μοναχοῦ Δομετίου.

Ἡ ἐργασία τοῦ Γ.Π. εἶναι χρήσιμη γιὰ πολλοὺς λόγους. Πρῶτον, παρουσιάζει μὲ ἐπιμέλεια, λεπτομέρεια καὶ βιβλιογραφικὴ ἐνημέρωση πρωτογενὲς ὕλικό, χρήσιμο γιὰ τὴ μὴ γραφεῖσα ἀκόμη ἱστορία τῆς περιοχῆς Παγγαίου καὶ τῶν σχέσεών της μὲ τὸ Ἅγιον Ὄρος κατὰ τοὺς μεταβυζαντινοὺς καὶ νεωτέρους χρόνους. Εἶναι καὶ ἐπικαιρὴ μὲ τὸν πρόσφατα παρουσιάσθησαν γιὰ τὴν ἴδια περίπου περιοχὴ τρεῖς ἐργασίες μὲ τὸν γενικὸ τίτλο *Continuity and Change in Chalkidiki and the Strömon* (J. Lefort, H. Lowry, V. Dimitriadis) στὸ *Continuity and Change in Late Byzantine and Early Ottoman Society*, ἐκδότες A. Bryer καὶ H. Lowry, Birmingham-Washington D.C. 1986. Σὲ ἐξέλιξι βρίσκεται ἐπίσης τὸ ἀρχαιολογικὸ πρόγραμμα ἐπιφανειακῆς ἐρευνας (ἐπισκόπησης) στὴν περιοχὴ τοῦ δέλτα τοῦ Στρυμόνα, ποῦ ἔχει ἀναλάβει ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ὑπηρεσία καὶ ἡ Βρετανικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν. Δεύτερον, ἀποδεικνύει ἀκόμη μία φορὰ τὴ χρησιμότητα τῶν τουρκικῶν πηγῶν γιὰ τὴν ἀντίληψη ἱστορικῶν πληροφοριῶν σχετικῶν μὲ τὴν ἱστορία τῆς Μακεδονίας κατὰ τοὺς μεταβυζαντινοὺς χρόνους καὶ ἐπαναφέρει στὸ προσκήνιο τὴν ἀνάγκη προώθησης τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν στὸν τομέα τῆς τουρκικῆς γλώσσας καὶ παλαιογραφίας. Τρίτον, ἀποτελεῖ τὸ ἀπαραίτητο φιλολογικὸ καὶ ἱστορικὸ ὑπόβαθρο γιὰ τὴν ἀνάληψη ἀρχαιολογικοῦ προγράμματος ἀνασκαφικῆς ἐρευνας τοῦ μετοχίου Ὁρφανίου, ποῦ θὰ εἶναι ἡ δεύτερη προσπάθεια ἐρευνας μεταβυζαντινοῦ χρόνου στὴ Βόρεια Ἑλλάδα—ἡ πρώτη ἦταν ἡ ἐρευνα στὰ Σιδηροκάστια τῆς Χαλκιδικῆς (1976-1978) ἀπὸ τὸ Κέντρο Βυζαντινῶν Ἑρευνῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Θεσσαλονίκης καὶ τὴν Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, Παρισίων, ἀκόμη ἀδημοσίευτη. Τέλος, ἀποδεικνύει ὅτι ἡ ἐλληνικὴ ἐπαρχία εἶναι γῆ παρθένα, ἡ ὁποία ἀνταμείβει τὸν ἀρχαιοδίφην ἐπιστήμονα ποῦ τὴν καλλιεργεῖ.

X. ΜΠΑΚΙΡΤΖΗΣ

Colin Renfrew, Maria Gimbutas, and Ernestine S. Elster (eds), *Excavations at Sitagroi*, Vol. 1, The Institute of Archaeology, The University of California, Los Angeles, 1986, σ. I-XXI + 1-504, ἔγχρωμοι καὶ μαυρόασπροι πίνακες, σχέδια (ISBN 0-917956-51-56).

Ἀν οἱ σελίδες ποῦ ἀκολουθοῦν δὲν ἦταν μιά παρουσίαση-κριτικὴ βιβλίου, θὰ μπορούσαν νὰ ἔχουν τὸν τίτλο «Ἡ νεολιθικὴ καὶ ἡ πρώιμη ἐποχὴ τοῦ χαλκοῦ τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς εὐρύτερης τῆς περιοχῆς μὲ τὴν προοπτικὴ τῆς δημοσίευσης τῆς ἀνασκαφῆς τῶν Σιταγρῶν». Ἡ ἀνασκαφὴ αὐτὴ εἶχε σαφεῖς στόχους ἥδη ἀπὸ τὴν ἐναρξὴ τῆς (1967), στόχους ποῦ ἦδη εἶχαν διαγραφεῖ μὲ διάφορα ἄρθρα τοῦ Renfrew, κατὰ κύριο λόγο, ἀλλὰ καὶ κάποιων συνεργατῶν του. Οἱ στόχοι αὐτοὶ ἦταν, σὲ γενικὲς γραμμές: ἡ πολυδιάστατη ἐπιστημονικὴ συνεργασία γιὰ τὴν προσέγγιση τοῦ θέματος τοῦ περιβάλλοντος-οἰκολογίας-οἰκονομίας, ἡ προσέγγιση τοῦ προβλήματος τῶν ἀρχῶν